

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Сиг.

Инв. Бр.

НАСТАВНА ПРОГРАМА
ПО

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

ЗАДОЛЖИТЕЛЕН ПРЕДМЕТ

за I година
спортска гимназија

Скопје, јуни 2005 година

Наставната програма ја одобри (донесе) министерот за образование и наука, со решение бр. 11-4186/2 од 19.07.2005 година.

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
СПОРТСКА ГИМНАЗИЈА

1.2. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет: прва година (а потоа континуирано и во следните години)

1.3. Број на часови на наставниот предмет

- број на часови неделно (неделен контакт): 4 часа
- број на часови годишно (квота на изучување): 144 часа

1.4. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

2.1. ОПШТИ ЦЕЛИ

Учениците ги прошируваат и продлабочуваат знаењата од областа на македонскиот јазик и од македонската и светската литература како основа на идниот интелектуалец кој, определувајќи се за различни идни професии, ќе го има оптимумот знаења и способности од областа на јазикот и литературата за да биде способен за логично мислење, коректна комуникација во усна и пишувана форма, како и за самостојно пишување на организиран текст од определена област. Оваа основа што ја дава предметот има предуслови за солидна специјализирана надградба на сите филолошки групи.

- Учениците ги користат нормите и го усвојуваат кодот на македонскиот стандарден јазик и неговите функционални стилови;
- ги разбираат и ги употребуваат функциите на јазикот како најсовршено средство за комуникација во литературата, културата и науката;
- умеат самостојно усно и писмено да ги изразуваат своите знаења, чувства, мисли, ставови и сфаќања;
- создаваат навика, по пат на автоматизам, да ги почитуваат нормите на македонскиот стандарден јазик во сопственото изразување и да ги согледуваат и коригираат кај другите;

- ја развиваат и зацврстуваат свеста за значењето на македонскиот стандарден јазик како основен, клучен белег на националниот идентитет и припадност на македонската јазична заедница;
- усвојуваат позитивни знаења од теоријата и историјата на литературата (термини, поими, факти, теории), како и методолошки и вредносни знаења (аналитичко-интерпретативни), со што ќе бидат способни и ќе умеат самостојно, творечки да комуницираат со литературните дела од македонската и од светската литература;
- умеат своите јазично-литературни и општокомуникациски знаења, умеења и способности да ги користат за доживување, разбирање и критички однос кон медиумите (театарот, филмот, печатените и електронските медиуми);
- усвојуваат аксиолошки (естетски, етички) системи компатибилни со фундаменталните вредности на демократското општество;
- ги развиваат своите емоционални и интелектуални способности и умеења (емоционална зрелост, интелектуална зрелост);
- развиваат и усвојуваат општествено прифатливи карактерни особини и модели на однесување (социјална зрелост).

2.2. ПОСЕБНИ ЦЕЛИ

- Учениците го развиваат активното слушање во функција на вистинската комуникација;
- умеат да ја дефинираат темата на слушнатиот текст и да ја определат темата за сопствениот исказ, како и да препознаат тема, структура и функција на даден текст;
- умеат да ги продлабочат добиените знаења во врска со говорните способности од основното образование (наставникот инсистира на рedefинирање и продлабочување на претходните форми на работа за здобивање говорни способности: читање, рецитирање, кажување, раскажување, прераскажување, известување, опишување);
- умеат да истражуваат на дадена тема, да селектираат материјал и да го организираат во артикулиран текст кој ги почитува правилата на техничка организација на коректен текст;
- умеат да го покажат својот креативен потенцијал во различни литературни и нелитературни жанрови, поттикнати од наставникот.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење на наставата по овој предмет и за реализирање на наведените цели неопходно е учениците солидно да ги усвоиле наставните содржини од основното образование од истоимениот предмет. Со оглед на тоа што предметот

ги конципира своите содржини како проширување, продлабочување и редефинирање на знаењата – дефиниции на поимите/термините од областа на јазикот и литературата наставникот е должен да ги провери знаењата и умеењата на своите ученици и да реагира на нив со часови за повторување.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

Образовниот процес е структура во која рамноправно учествуваат подрачјата Јазик (44 часа), Литература (44 часа). Предметот *Македонски јазик и литература* е темелен општообразовен предмет кој интегрира во себе две самостојни подрачја: Јазик и Литература, застапени со еднаков број часови, чии содржини се реализираат како нераскинливо единство. Ова произлегува од заедничките функционални и дидактичко-методски цели (јазично- перцептивните и литературно-перцептивните способности и умеења на учениците, изразните способности и умеења на учениците поврзани со рецепцијата и креацијата на најразлични видови текстови, јазикот како основа на литературата и литературата како најсложен јазичен код).

4.1. Области и содржини

Јазик: *Наука за јазикот, историски развој на македонскиот јазик, фонетика и фонологија, акцент, правоговор, правопис.*

Литература: *Теорија на литературата, поим за текст, теории за настанокот на уметноста, проучување на литературата, фолклорот и митот, поезија, лирика, епика, драма, литературно-научни видови и публицистика, историја на литературата, најстариите литератури на светот, старогрчка литература, староримска литература, средновековна (европска) литература, средновековна словенска писменост и литература.*

4.2. Структурирање на содржините за учење

ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК			
Области и содржини	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација
<p><i>Наука за јазикот</i></p> <p>Јазикот како систем од знаци за меѓучовечко општење. Функциите на јазикот</p> <p>Национален (општонароден) јазик. Дијалектите на националниот јазик. Стандарден (литературен) јазик</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> – да ги разбере дефинициите на знакот и на општењето (комуникацијата); дефиницијата на јазикот како систем од знаци за општење меѓу луѓето; да ги разликува функциите на јазикот, почнувајќи од референцијалната (содржинската) па сè до поетската. – Да ги препознава карактеристиките на националниот јазик; народните говори како основа за стандардниот јазик; да го препознава карактерот на народните говори и на стандардниот јазик; да развива позитивен однос кон народните говори. – да се запознае со писмото како цивилизациска придобивка, со посебен осврт врз развојот на фонетското писмо. 	<p>Примена на:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вежби со покажување на различни системи на комуникација (компарирање на различни медиуми); – текстови со примери за различните функции на јазикот (обраќање, заповед, извици; литературни и комуникативни текстови). – Текстови, звучни записи со примери за илустрација на разликите меѓу народните говори и нормата, вежби со промена на дијалектен текст во стандарден и обратно, како и вежби со интрадијалектна промена. 	<p>Со сите предмети со истакнување на важноста на знаците за човечкиот живот.</p> <p>Со сите предмети – се потенцира важноста на националниот јазик како поврзувач на сите припадници на едно општество.</p>
<p>Видови писма</p>	<ul style="list-style-type: none"> – да се запознае со писмото како цивилизациска придобивка, со посебен осврт врз развојот на фонетското писмо. 	<ul style="list-style-type: none"> – Текстови за споредба на видовите писма. 	<p>Со историјата, историјата на уметноста.</p>

<p>Историски развојок на македонскиот јазик</p> <p>Македонскиот јазик во семејството на (јужно) словенските јазици.</p> <p>Почетоци на словенската писменост; старословенскиот јазик</p> <p>Македонската варијанта на црковнословенскиот јазик</p>	<p>– Да ги препознава словенските јазици, преку нивните специфични белези.</p> <p>– Да ја осознае дијалектната основа на првиот општословенски литературен / писмен јазик: народниот говор на македонските Словени од околината на Солун, да има сознанија за азбуките на старословенскиот јазик: глаголицата и кирилицата, за првите евангелија преведени од грчки на старословенски, како и за дејноста на свети Климент Охридски, во рамките на Охридската книжевна школа.</p> <p>– Да ги согледа деталите за вториот период од развојот на словенската писменост и за варијантите (редакциите) на црковнословенскиот јазик. Ја знае улогата на Охридската и на Лесновската школа.</p>	<p>– Текстови за споредба на белезите на различните словенски јазици; звучни записи на различни словенски јазици.</p> <p>– Текстови за илустрација на разликите на двете старословенски писма. Факсимили од најстарите текстови.</p> <p>Ракописи за илустрација на македонската рецензија на црковнословенскиот јазик и за споредба со текстови од старословенскиот период.</p>	<p>Со историјата.</p> <p>Со историјата и со историјата на религиите.</p> <p>Со историјата и со историјата на уметноста.</p>
<p>Фонетика и фонологија</p>	<p>– Да ја забележи и разбере разликата во пристапот кон гласовната страна на јазикот во рамките на фонетиката и во</p>		

<p>Глас и фонема. Глас и буква</p> <p>Поделба на гласовите: самогласки и согласки.</p> <p>Поделба на самогласките и на согласките</p>	<p>рамките на фонологијата, да ја осознава функцијата на говорните органи и нивното функционирање при создавањето на гласовите, да ја осознава смислоразликувачката функција на фонемата, да ја утврдува разликата меѓу гласот и неговиот графиски знак – буквата.</p> <p>– Да ги разликува трите поделби на самогласките. (Одделно внимание му се посветува на слоготворното <i>p</i>.) Ученикот да ги знае критериумите за поделба на согласките и соодветните класификации, да го владее правописот на самогласките и на согласките, особено на оние во врска со кои се јавуваат грешки и колебања.</p>	<p>Вежби за артикулација на гласовите; звучни записи на коректно и некоректно артикулирање. Вежби со употреба на различни фонеме кои генерираат различни значења.</p> <p>Шема на гласовниот систем, шеми на соодветните гласовни поделби; вежби за утврдување на слоготворното <i>p</i> и за корекција на правописните и правоговорните грешки.</p>	<p>Со музиката.</p>
<p>Гласовни промени</p>	<p>– Да умее да ги објасни причините за гласовните промени: едначење по звучност, редување и испуштање на гласовите и да знае дека беззвучувањето на звучните согласки на крајот на зборот се карактеризира како особеност на говорната форма на јазикот, со оглед на фактот дека не се одбележува во пишуваната форма.</p>	<p>Вежби за илустрација на гласовните промени (во говорна и пишувана форма.)</p>	<p>Со историјата.</p>

<p>Акцентӣ</p> <p>Акцентот во македонскиот литературен (стандарден) јазик</p> <p>Акцентски целисти: видови</p>	<p>– Да прави споредба на видовите акцент во различните јазици; да прави разлика дека некои зборови поседуваат акцент, а некои не; ги забележува особеностите на акцентот во македонскиот стандарден јазик и отстапувањата од третосложното акцентирање.</p> <p>– Да ја објасни причината за појавата на акцентските целисти и нивната важност во рамките на говорната форма на јазикот, но и причината за нивното напуштање во современата фаза од развитокот на македонскиот стандарден јазик;</p> <p>– да ги репродуцира видовите акцентски целисти.</p>	<p>Вежби (говорни, пред сè) за местото на акцентот во македонскиот стандарден јазик. Вежби за акцентирање на различни видови зборови – адаптирани и неадаптирани (исклучоци) зборови со туѓо потекло.</p> <p>Вежби за правилно усвојување на акцентските целисти. Текстови со намерни грешки за корекција на овој вид грешки.</p>	<p>Со музиката.</p>
<p>Правоговор</p> <p>Изговор на самогласките и на согласките</p>	<p>– Да се обидува да ја усогласи сопствената артикулација, условена од сопствениот идиолект, со правилата на артикулацијата во нормата.</p>	<p>Вежби, звучни записи за корекцијата на сопствената артикулација на учениците.</p>	

<p>Акцентот и акцентските целости во говорната форма на јазикот</p> <p>Правопис</p> <p>Употреба на голема буква</p> <p>Слеано и разделно пишување на зборовите</p> <p>Делење на зборот на крајот од редот</p>	<p>– Да го применува третосложното акцентирање, карактеристично за македонскиот стандарден јазик, без оглед на местото на акцентот во неговиот роден говор.</p> <p>– Да ги утврдува и ги проширува знаењата од оваа област, добиени во основното образование.</p> <p>– Да умее да создава сложени зборови и за различното бележење на одделните видови сложени зборови.</p> <p>– Да ги користи правилата за делење на зборот на крајот од редот, како и правилата за употреба на цртичката.</p>	<p>Вежби со слушање на коректно акцентирање (артисти, спикери...). Вежби со читање (групна работа со коментар на квалитетот на презентацијата).</p> <p>Писмени вежби со намерни грешки. Текстови од различен извор за групна корекција со коментар и вреднување. Инсистирање на разликите меѓу македонскиот и англискиот правопис во врска со употребата на големата буква.</p> <p>Вежби за слеано и разделно пишување, за делење на зборот на крајот од редот (поврзување со делењето на зборовите на слогови).</p> <p>Вежби за утврдување на правилата за делење на зборот.</p>	<p>Со сите предмети – со потенцирање дека без оглед на идната професија, секоја област на човековото дејствување бара правилна јазична артикулација.</p> <p>Со сите предмети – владеењето на правописот овозможува коректно и прецизно запишување на своите мисли и соодветна комуникација во пишувана форма.</p>
<p>Скратеници и скратување на зборовите</p> <p>Транскрипција на туѓите имиња</p>	<p>– Да ги користи соодветно правилата за скратување на различните видови зборови и начините на нивно бележење и читање.</p> <p>– Да ги користи начините на предавање на туѓите имиња со македонско писмо (од класичните, од словенските, како и од др. јазици).</p>	<p>Вежби за утврдување на скратениците.</p> <p>Вежби за транскрипција на туѓите имиња со македонско писмо. (Примери од правописот и од печатот).</p>	

<p>Интерпункциски и правописни знаци</p>	<p>– Правилно да ги применува интерпункциските и правописните знаци.</p>	<p>Текстови од различен вид и извор (печат, учебници по различни предмети, книги за лектира) како илустрација за правилната и неправилната употреба на интерпункциските и на правописните знаци. Текстови со намерни грешки (без интерпункциски знаци и без големи букви) за проверка на способноста на ученикот за коригирање на правописните и интерпункциските знаци и за определување на логичната граница на исказот.</p>	
--	--	--	--

ПОДРАЧЈЕ: ЛИТЕРАТУРА (44 часа)			
Области и содржини	Цели	Дидактички насоки	Корелација
<p>ТЕОРИЈА НА ЛИТЕРАТУРАТА</p> <p><i>Поим за ѿексѿ.</i> Односот на јазикот и литературата</p> <p><i>Теории за насѿанокот на уметносѿа.</i> Литературата како уметност</p> <p><i>Проучување на лиѿераѿураѿа.</i> Наука за литературата (Односот на дисциплините кои се занимаваат со проучување на литературата и на јазикот: <i>ѿеорија на лиѿераѿураѿа, исѿорија на лиѿераѿураѿа, лиѿераѿурна</i></p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> – да го разбира значењето на текстот во најширока смисла. Литературниот текст ги има белезите на литерарноста со што се дефинира како уметнички. Јазикот се разликува од секојдневната комуникативна функција и во литературата добива естетска функција. – Да ја разбира синкретичната состојба на уметностите и да ги знае белезите на литературата како уметност. – Да ја разбира литературата како уметност и науката за литературата како опис на нејзините белези низ основните дисциплини кои се занимаваат со проучување на литературата од различен аспект; познавајќи ја врската меѓу јазикот и литературата ги разбира и дисциплините кои ја проучуваат оваа врска (особено стилистиката, 	<p>Текстови од различни области кои ќе се споредат со литературни фрагменти. Вежби за согледување на комуникативната и естетската функција на јазикот.</p> <p>Шематско прикажување на уметностите и на нивните јазици.</p> <p>Текстови од соодветните дисциплини со кои ќе се илустрираат соодветните содржини.</p>	<p>Со сите предмети бидејќи знаењата од сите области се усвојуваат преку медиумот текст.</p> <p>Со историјата и со сите други уметности.</p> <p>Со егзактните науки и со уметностите бидејќи литературата е уметност која прави обид да развие егзактен опис на своите белези во науката за литературата.</p>

<p><i>кријџика, сџилисџика; линџвисџика, семиологија)</i></p> <p><i>Фолклорои и мџиои како извори за лџиџураџа</i></p> <p>Поделби на литературата а) според авторството (анонимна и авторска) б) според дискурсот/-начини на пишување (поезија и проза) в) според дијахрониски принцип (литературни концепти/правци/период) г) според иманентните белези (родови, видови / жанрови)</p>	<p>семиологијата – како наука за најопштиот систем на јазиците).</p> <p>– Да ги утврди своите знаења за фолклорот и митот како извори за литературата.</p> <p>– Да ги систематизира веќе научените поделби на литературата и да ги разликува критериумите на тие поделби; да умее да даде примери за секоја од постоечките класификации на литературата.</p>	<p>Текстови (фолклорни и авторски, мит и негова обработка) за споредба.</p> <p>Шеми за повторување и утврдување на веќе изучуваните поделби на литературата.</p>	<p>Со историјата, со културата воопшто, со фолклорот и етнологијата.</p> <p>Со историјата и со историјата на уметноста.</p>
<p><i>Поезија (сџих)</i></p>	<p>– Да прави разлика меѓу начините на пишување на литературата (стих и проза) и да знае дека историски стихот е постар дискурс.</p>	<p>Текстови со кои ќе се покажат разликите меѓу стихот и прозата. Текстови со намерни грешки. Прозен текст отпечатен во стихови и обратно со што учениците ќе ги согледаат внатрешните белези на овие типови дискурс.</p>	<p>Со музиката.</p>

<p><i>Лирика</i> (лирски субјект, композиција на песната, ритам, гласовни совпаѓања, рима, слободен стих, песни во проза; тема/мотив; лирски форми; фигури)</p> <p><i>Епика</i> (стих: проза) (наратор, настан, ликови, ритам, епски формули), епски видови во стих – епска песна, еп) и во проза – едноставни форми: мит, легенда, сказна, сага, пословица, поговорка; роман, расказ/кус, кус расказ</p>	<p>– Да умее да ја дефинира лириката според нејзините дистинктивни признаци во однос на другите родови; – да ги разликува традиционалните лирски форми (химна, ода, епитаф, епиграм, елегија) и песните според тематската поделба (патриотски, описни, љубовни, социјални, религиозни). Дијалектна поезија.</p> <p>– да умее да ја дефинира епиката според нејзините белези и да ја согледува разликата меѓу стихот и прозата во рамките на епскиот дискурс.</p>	<p>Текстови со кои ќе се покажат белезите на лириката. Текстови за дефинирање и препознавање на традиционалните лирски форми и редефинирање, низ одбрани нови примери, на веќе усвоените знаења за тематската поделба на лириката.</p> <p>Текстови во кои ќе се покажат структурните елементи на епиката. Примери за илустрација на знаењата за жанровската поделба на епиката.</p>	<p>Со историјата.</p>
<p>Лирско-епски видови (балада, романса, поема)</p> <p><i>Драма</i> (стих: проза) (отсутен наратор, дијалог, конфликт, времето и просторот</p>	<p>– Да ги систематизира претходните знаења за лирско-епските видови со попрецизно дефинирање на лирските и епските белези.</p> <p>– Да умее да ја дефинира драмата како еден од родовите на литературата со свои специфични белези. Да добие претстава за тоа</p>	<p>Текстови за илустрација на лирско-епските жанрови со вежби за препознавање и дефинирање на лирското и епското во нив.</p> <p>Текстови (антички, ренесансни, класицистички, современи) за илустрација на универзалните и историски определените белези на</p>	<p>Внатрешна корелација на лирскиот и на епскиот жанр.</p> <p>Со историјата, со историјата на театарот.</p>

<p>во драмата; драмски видови – трагедија, комедија и современа драма)</p> <p><i>Литературно-научни видови и публицистика</i> (есеј, расправа, статија, биографија, автобиографија, патопис; репортажа, фелтон, полемика)</p> <p>ИСТОРИЈА НА ЛИТЕРАТУРАТА <i>Најстариите литератури на светот</i></p> <p>Египетска литература Сумерска литература</p>	<p>дека дискурсот во драмата историски, од стих минал во проза.</p> <p>– Да ја спореди и разликува врската на литературниот и научниот текст која се остварува во литературно-научните видови и во публицистиката; да ги разликува определените жанрови според нивните белези.</p> <p>– Да го согледува дијакронискиот развој на литературата; да ги знае податоците за најстарите сочувани книжевни споменици од египетската и сумерската литература.</p>	<p>драмата. „Поетика“ на Аристотел со дефиницијата на драмата.</p> <p>Текстови за илустрација на разликите меѓу овие жанрови со вежби за препознавање на белезите на определен жанр.</p> <p>Текстови – сумерски епови; песни од египетската литература. „Гилгамеш“ – со повторување на епските белези на текстот и со иницирање на покажување примери во текстот.</p>	<p>Со егзактните предмети.</p> <p>Со историјата и историјата на уметноста.</p>
<p><i>Гилгамеш</i></p> <p>Хебрејска литература Библија. Стар и Нов завет</p>	<p>– Да ги согледа и наведе белезите на епот (пример на „Гилгамеш“)</p> <p>– Да ги препознае белезите на хебрејската литература и на Стариот завет како дел од Библијата, светата книга на христијаните која извршила огромно влијание врз западната култура; да ја разбира Библијата и</p>	<p>Библија или извадоци од старозаветни текстови – укажување на книжевните жанрови во неа (псалм, басна, анакреонтска песна, љубовна песна) и од новозаветните текстови</p>	<p>Со историјата.</p> <p>Со историјата, со историјата на религијата.</p>

<p>Преглед на другите ориентални литератури</p> <p>Старогрчка литература Старогрчка митологија Родовите во старогрчката литература</p> <p>Епика: <i>Хомер</i></p>	<p>како литературен текст – зборник на литературни жанрови (Стар завет) и текст со иста приказна раскажана од четворица различни наратори (евангелијата во Новиот завет).</p> <p>– Да ги согледа вредностите на персиската, индиската, кинеската и јапонската литература.</p> <p>– Да ги препознава белезите на најстарата европска литература со митологијата како нејзин извор и белезите на нејзините родови (со најрепрезентативните претставници).</p> <p>– Да умее да ги дефинира белезите на старогрчката епика; да умее да ги препознае белезите на Хомеровиот еп врз соодветни фрагменти од „Илијада“ и „Одисеја“ и да ги забележува заедничките белези на овој еп со „Гилгамеш“.</p>	<p>– параболите, мудри изреки. Споредба на евангелија од Новиот завет и барање на заедничките мотиви кои се раскажани на различен начин.</p> <p>Текстови – „Рубаи“, извадоци од „Махабхарата“, „Рамајана“, песни од најстарата кинеска и јапонска литература.</p> <p>Текстови со најважните старогрчки митови (Грејвс, Китевски, Шваб). Шеми со поделбата на старогрчката литература. Вежби за препознавање на нивните белези.</p> <p>Фрагменти од „Илијада“ и „Одисеја“ и споредба со делови од „Гилгамеш“ (јуначки мегдан, чудесното во еповите, епски формули, ликовите на боговите)</p>	<p>Со историјата.</p> <p>Со историјата.</p> <p>Со историјата.</p>
<p>Драма Трагедија, комедија, сатирска драма</p>	<p>– Да ја разбере дефиницијата на старогрчката драма и нејзината поделба на видови; да го разбере митолошкото, политичкото и општественото значење на старогрчката трагедија; да ги знае основ-</p>	<p>Извадоци од „Поетика“ на Аристотел како поткрепа за утврдување на белезите на драмата. Шеми за поделбата на старогрчката драма.</p>	<p>Со историјата.</p>

<p>Софокле: <i>Ојдиј ѿирианин/Крал Едиј</i></p>	<p>ните податоци за делата на Есхил, Софокле, Еврипид како најважни претставници на старогрчката драма.</p> <p>– Да умее да ги покаже белезите на старогрчката трагедија преку текстот на Софокле.</p>	<p>Коментари на митот за Едип и вежби за покажување на белезите на трагедијата во текстот на Софокле.</p>	<p>Со психологијата.</p>
<p>Лирика (преглед)</p>	<p>– Да ја дефинира поделбата на лириката на <i>ѿеена</i> и <i>рециѿирана</i> и ги разликува основните лирски жанрови и претставници на старогрчката литература од овој род.</p>	<p>Шема на поделбата на старогрчката лирика и текстови за илустрација на белезите на определен лирски жанр.</p>	<p>Со музиката (во историска и современа смисла).</p>
<p>Староримска литература (Преглед)</p>	<p>– Да ја согледа римската литература како континуитет на најстарата европска литература; да ги согледува сличностите на старогрчката и на римската митологија како и влијанијата и автентичните литературни дела во римската литература и ги знае најважните дела и автори од оваа литература.</p>	<p>Ученикот ја согледува римската литература како континуитет на најстарата европска литература. Ги согледува сличностите на старогрчката и на римската митологија како и влијанијата и автентичните литературни дела во римската литература и ги знае најважните дела и автори од оваа литература.</p>	<p>Со историјата.</p>
<p>Средновековна литература/ старословенска литература</p>	<p>– Своите систематизирани знаења за словенската писменост да ги постави во западноевропски средновековен контекст, пред сè од аспект на литературата; да знае основни податоци за животот на Кирил и Методиј.</p>	<p>Текстови од средновековната европска литература. Извадоци од „Сид“, „Слово за походот на Игор“, „Калевала“ и др. Извадоци од житијата на Кирил и Методиј.</p>	<p>Со историјата и со историјата на уметностите.</p>

Панонски леџенди	– Да го согледува текстот преку правилата на жанрот и да умее да ги препознае во текстот.	Вежби за определување на средновековните белези на текстот. Текстови за илустрација.	Со историјата и со историјата на религијата и на Црквата.
Климент Охридски: <i>Похвала на нашиот блажен ѿаѿко и учѿел ...</i>	– да ги разбира белезите на жанрот похвала.	Споредба со античките оди и барање заеднички елементи. Симулација на похвала со соодветен лексички арсенал.	Со историјата и со музиката.
Црноризец Храбар: <i>За буквиѿе</i>	– Да умее да ги открие податоците важни за улогата на св. Кирил во старословенската култура.	Интерпретација на текстот со барање на полемичкиот тон и полемичките аргументи на авторот на трактатот. Вежби со симулација на полемика на зададена тема.	Со лингвистиката, со историјата и со егзактните науки (општествените, кои полемизираат за определен став)
Средновековни жанрови	– Да ги наброи основните средновековни жанрови и да умее да ги препознае.	Текстови со примери за определените жанрови. Вежби за откривање на специфичните белези.	Со историјата, со историјата на религијата и на Црквата.
Средновековни скрипториуми од теренот на Македонија	– Да ги наброи поважните препишувачки центри од теренот на Македонија.	Текстови со примери на карактеристиките на определен скрипториум. Шеми на скрипториумите од теренот на Македонија со датирање и други белези.	Со историјата на уметностите и со туризмот, како и инсистирање на внатрешната корелација.

Лекција:

1. Едно од евангелијата во Новиот завет
2. Плаут – „Скржавец“
3. „Тристан и Изолда“
4. „Шагриска кожа“ – Оноре де Балзак
5. „Вујко Вања“ – Антон Павлович Чехов
6. Народна македонска поезија (избор)
7. Современа македонска поезија (избор)

4.3. Наставни методи и активности на учење

Наставникот може да ги применува сите верифицирани методи во согласност со дефинираните цели. Му се препорачува засилување на проблемско-творечкиот методски систем, аналитичко-интерпретативниот и, по можност, корелациско-интегративниот. Наставникот треба да иницира комплетно самостојна активност на учениците, да ги води кон смисловно-рецептивно и смисловно-активно учење и постојано треба да ги коригира механичко-рецептивното и механичко-активното учење како рецидиви на претходните едукативни системи и традиционалистичките настави, воопшто.

АКТИВНОСТИ НА НАСТАВНИКОТ

Наставникот е одговорен за организацијата и реализацијата на наставниот процес. Тој е задолжен да ја испланира наставата глобално, тематски и оперативно (фондот на часовите и нивната распределба дозволува креативност и еластичност на наставникот во реализацијата на целите). Наставникот е должен континуирано да се надградува и да ги следи новините од сопствената стручна област (лингвистика, наука за литературата, методика), како и да изготви инструменти за вреднување, пред сè, на сопствената работа, по што ќе биде подготвен за оценување на знаењата на своите ученици.

АКТИВНОСТИ НА УЧЕНИКОТ

Ученикот треба да биде поттикнат на континуирано активно следење на наставата со активно слушање кое подразбира негова реакција со соодветно поставени прашања, одговори и коментари во врска со наставните содржини. Ученикот треба со претходна подготовка да ја следи наставата. Наставникот го поттикнува читањето како основна активност за усвојување

нови содржини, но и како критичко читање при кое ученикот се обидува својот личен став да го изрази, да го аргументира и да го брани со помош на усвоените алатки за дескрипција на текст. Ученикот преку активноста пишување усвојува определени знаења, умеења и способности, темелни за неговиот иден живот.

4.4. Организација и реализација на наставата

- Во прва година се работат четири задолжителни писмени работи за кои се испланирани по 12 наставни часови (за техничка подготовка, изведба и поправка).
- Предметот *македонски јазик и литература* подразбира поделба на часовите за усвојување нови наставни содржини од областа на јазикот и литературата, како и една третина од часовите (20+20) за реализирање на функционалните цели на обете подрачја, со акцент врз самостојната работа на учениците (кои ги подразбираат знаењата, умеењата и способностите, дефинирани во општите, функционалните и во одделните цели на подрачјата).

4.5. Наставни средства и помагала

Реализацијата на Програмата подразбира солидна библиотека, медиотека, графички помагала, компјутерска техника и сл.

4.5.1. Наставни средства: според Стандардот за простор, опрема и наставни средства

4.5.2. Учебници и учебни помагала за учениците:

– учебник по македонски јазик

– учебник по литература

– прирачник за литературно-теориски теми

– избор со задолжителни текстови

4.5.3. Дополнителна литература за наставникот:

1. Бојковска, Стојка; Ѓуркова–Минова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко, *Македонски јазик, Скопје 2000*
2. Видоевски, Конески, Угринова-Скаловска, Правопис на македонскиот јазик
3. *Речник на македонскиот јазик* (со српскохрватски толкувања), Скопје 1986
4. Конески, Кирил, *Правописен речник, Скопје 1999*
5. Минова-Ѓуркова, Лилјана, *Синтакса на македонскиот стандарден јазик, Скопје 2000*

1. Аристотел, *Поетика. Скопје 1979*
2. Гиро, Пјер, *Семиологија, Београд 1983*
3. Дикро, Освалд; Тодоров, Цветан: *Енциклопедиски речник на науките за јазикот, Скопје 1994*
4. Тодоров, Цветан, *Поетика, Скопје 1998*
5. Иглтон, Тери, *Литературни теории, Скопје 2000*
6. Кулавкова, Катица, *Теорија на книжевността, Скопје 1999*
7. Кулавкова Катица, *Фигуративен говор и македонската поезија, Скопје 1984*
8. Veker, Miroslav, *Suvremene književne teorije, Zagreb 1986*
9. Група автори, *Речник книжевних термина, Београд 1986*

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Вреднувањето на резултатите е задолжително и се одвива според позитивните законски норми.

Напредувањето и оценувањето на учениците постојано се следи и се врши континуирано во текот на наставата, со обид на учениците оценувањето да им ја покаже реалната состојба во нивните знаења со што ќе се стимулираат за нивно перманентно продлабочување.

Усниот инструментариум се состои од одговори на прашања, поставување (ученички) прашања, самостојно изложување на доживувања и сфаќања, ставови и судови.

Пишуваниот инструментариум ќе претпочита писмени работи, објективни тестови на знаења, тестови на способности, особено на самостојни ученички текстови (есеј) во кои учениците ќе ги аплицираат научените нешта низ сопствениот, индивидуален израз.

Оценувањето се врши по определена тема, во текот на тримесечјето, полугодieto и крајот на годината.

За учениците кои покажуваат вонреден интерес и успех задолжително се организира додатна настава.

За учениците кои не ги усвојуваат во задоволителна мера знаењата, задолжително се организира дополнителна настава.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани во Законот за средно образование наставникот како:

– предавач: *соопштува информации, формулира проблеми, дефинира, соопштува, објаснува, демонстрира, прави врски меѓу поимите, го применува важно и универзално;*

– организатор на наставата: *планира активности, постави, формулира прашања, го определува времетраењето на активностите и др.;*

– партнер во педагошката комуникација: *дава мислење, иницира дијалог, мотивира, поттикнува, пофалува, насочува дискусија, прави корелација со знаењата од областа на другите предмети;*

– оценувач: *објективно ги евалуира активностите на ученикот во областа на знаењето, како и на однесувањето на ученикот.*

6.2. Стандарди за наставниот кадар

Студиски групи на Филолошкиот, односно Филозофскиот факултет:

- Македонски јазик и книжевност – наставна насока;
- Македонски јазик и македонска книжевност – наставна насока;
- Македонски јазик, српски јазик и книжевност – наставна насока;
- Македонска книжевност и јужнословенски книжевности со македонски јазик како втор главен предмет (поранешната група Историја на книжевностите на народите на СФРЈ – наставна насока).
- Општа и компаративна книжевност – наставна насока (според програмата до 1993 година).

6.3. Стандард за простор и опрема

- Наставата се организира во училница или во кабинет, а по исклучок се проследува со придружни активности кои го менуваат местото на реализацијата (институции на културата, научни институции, природен амбиент и др.)

7. ДАТА НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА А

7.1. Датум на изработка: мај 2001 година

7.2. Датум на преземање на Програмата за Спортска гимназија: јуни 2005 година

7.3. Состав на работната група:

1. Нада Николовска, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија, раководител
2. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, професор на Филолошкиот факултет
3. д-р Јадранка Владова, доцент на Филолошкиот факултет
4. Тања Андонова-Митревска, професор во ДСУ гимна. „Јосип Броз-Тито“, Скопје
5. Александар Коцев, професор во ДСУ „Арсени Јовков“, Скопје

Консултанции:

1. Мите Стефановски, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
2. м-р Благоја Трајковски, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
3. Ѓорѓи Трајков, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
4. Илија Неделков, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: *1.09.2005 година*

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Наставната програма по предметот *македонски јазик и литература* ја одобри (донесе):

_____ со решение бр. _____ од _____ година.